Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2015–2016

21 501-08 Milieuraad

Nr. 643 **VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG**

Vastgesteld op 6 juli 2016

De vaste commissie voor Infrastructuur en Milieu heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu over de brief van 15 juni 2016 over de geannoteerde agenda van de Milieuraad op 11–12 juli 2016 (Kamerstuk, 21 501-08, nr. 638).

De vragen en opmerkingen zijn op 21 juni 2016 aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu voorgelegd. Bij brief van 5 juli 2016 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Van Dekken

Adjunct-griffier van de commissie,
Koerselman

kst-21501-08-643
ISSN 0921 - 7371
’s-Gravenhage 2016

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Inhoudsopgave

Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de stukken ten behoeve van het schriftelijk overleg Milieuraad. Zij hebben hierover enkele vragen.

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de informele ministeriële bijeenkomst voor milieuministers die op 11–12 juli onder Slowaaks voorzitterschap zal plaatsvinden in Bratislava.

De leden van de D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de Informele Milieuraad d.d. 11–12 juli 2016. Ook hebben zij kennisgenomen van de uitkomsten van de Milieuraad d.d. 20 juni jl. De leden van deze fractie hebben hierover nog een aantal vragen.

Geannoteerde agenda Milieuraad d.d. 11–12 juli 2016

Klimaatadaptatie in relatie tot waterbeleid

De leden van de VVD-fractie merken op dat het Nederlands kabinet staat voor een aanpak waarin de verantwoordelijkheid ten aanzien van onder andere waterschaarste en droogteproblematiek wordt neergelegd bij de burger. Wordt er ook rekening gehouden met toenemende wateroverlast, zoals die waar Nederland de afgelopen weken mee werd geconfronteerd? Zo ja, op welke wijze? Zo nee, waarom niet?
Nederland is voorloper op het gebied van watermanagement en wil zijn kennis en expertise overdragen aan Europese partners. In de beleidsnota Internationale waterambitie wordt onder meer gesproken over «het actief uitdragen van visie» en «het bieden van maatwerk en inspiratie». De leden van de VVD-fractie zouden hierop graag een specifiekere toelichting willen en vragen om concreet toe te lichten hoe binnen de EU de Nederlandse expertise wordt geëxporteerd.

De leden van de VVD-fractie constateren dat het onderwerp niet voor iedere lidstaat hoog op de agenda staat. Voor welke lidstaten zijn waterschaarste en droogteproblematiek van minder belang? Is de Staatssecretaris van mening dat alle lidstaten dit even belangrijk moeten vinden? Zo ja, waarom en hoe wil zij dat bereiken?

Er wordt, zo lezen de leden van de VVD-fractie, ook gesproken over normstellende wetgeving op EU-niveau. Waar wordt precies aan gedacht? Graag krijgen deze leden een concrete toelichting.

De leden van de PvdA-fractie zijn tevreden over de inzet van het kabinet met betrekking tot de rol van Nederland bij klimaatadaptie in relatie tot waterbeleid. Zij achten het van belang dat Nederland zijn positie als

voorloper binnen dit beleidsveld goed inzet en staan dan ook achter de ambities van het kabinet om de in Nederland opgebouwde kennis en ervaring op dit gebied ter beschikking te stellen aan Europese partners.

De leden van de PvdA-fractie vragen op welke manier op de conferentie Adaptation Futures 2016 in Rotterdam gebleken is dat Nederland een voorloperrol heeft. Op welke manier zullen kennis en ervaring, onder andere van de Topsector water, ter beschikking worden gesteld?

Internationale klimaatonderhandelingen

De leden van de VVD-fractie vragen waarom tot nu toe slechts 177 landen het Akkoord van Parijs hebben ondertekend. Welke landen hebben dit nog niet ondertekend en waarom niet? Bij lidstaten lijken verschillende wensen te bestaan over het proces van ratificatie. Kan de Staatssecretaris een toelichting geven op deze uiteenlopende wensen? Welke lidstaten hebben afwijkende ideeën over het proces van ratificatie? In hoeverre heeft dit consequenties voor het ratificatieproces? Welke rol is volgens de Staatssecretaris weggelegd voor Nederland?

De leden van de PvdA-fractie zijn tevreden met de vaart die de Europese Unie achter de ratificatie van het Akkoord van Parijs zet. Kan het kabinet aangeven welk proces van ratificatie van het Akkoord van Parijs het voor ogen heeft en wat tijdens de informele Milieuraad de inzet van het kabinet zal zijn om ervoor te zorgen dat alle lidstaten zo snel mogelijk ratificeren? Klopt het dat naast de lidstaten ook de EU apart ratificeert? Wie doet dit namens de EU, het Europees parlement of de Europese Commissie? Welke verschillende wensen lijken er te bestaan over het proces van ratificatie bij de lidstaten? Op welk moment wordt verwacht dat 55% van de landen zal hebben geratificeerd? Hoeveel landen moeten het verdrag nog ondertekenen?

De leden van de D66-fractie vragen naar de ratificatie van het Parijsakkoord. Zij willen weten of er aanwijzingen zijn dat de ratificatie van het akkoord door ondertekenende landen met een substantiële bijdrage aan de CO_2-uitstoot, zoals de VS, China en India, in problemen komt.

EU klimaat- en energiedoelen: financiering en governance

De leden van de VVD-fractie merken op dat lidstaten die gebruik mogen maken van het Modernisatiefonds onder het Emissions Trading System (EU-ETS) zo veel mogelijk vrijheid zoeken bij het beheer en besteden van de middelen. Hiertegenover staan de andere lidstaten die zo veel mogelijk garanties willen dat de middelen gebruikt worden voor het koolstofarmer maken van de economie en betrokken willen zijn bij de besluitvorming over de projecten. Klopt het dat Nederland zich schaart aan de zijde van het laatste kamp? Zo ja, welke voorstellen liggen concreet op tafel om dit te bewerkstelligen en is hier een meerderheid voor?

De leden van de VVD-fractie vragen waarom er aparte fondsen worden opgericht en waarom niet gekozen wordt voor bijvoorbeeld het oormerken van middelen binnen de structuurfondsen of gebruik wordt gemaakt van het European Fund for Strategic Investments (EFSI) (zie ook de schriftelijke vragen van de leden Harbers, Visser, De Boer en Van Veen over het bericht «Nederland traag met investeren via Europa» d.d. 6 juni 2016). Wie heeft het effectieve beheer over de fondsen? Is dat gelegen bij de lidstaten of bij een Europese instelling zoals de EU? Wat is de positie van het Nederlandse kabinet bij besteding van de fondsen? De leden van de VVD-fractie vragen wat het precieze doel is van het fonds. Kan de Staatssecretaris een aantal voorbeelden geven van projecten waar de

middelen aan besteed zouden kunnen worden? Verwacht zij dat er structureel genoeg projecten beschikbaar zullen zijn en dat het dus geen «geld op zoek naar projecten» wordt?

De leden van de VVD-fractie vragen wat wordt bedoeld met de woorden «daarnaast wordt het huidige Innovatiefonds na 2021 uitgebreid naar projecten bij de industrie». Hoe wordt voorkomen dat de middelen in het fonds «dood kapitaal» worden of dat het fonds juist taken gaat overnemen die door middel van publieke fondsen in de nationale lidstaten zelf gedaan zouden moeten worden? Wat is de bedoeling van het fonds Cofinanciering met private middelen? Hoe wordt voorkomen dat er «crowding out»-effecten plaatsvinden?

De leden van de VVD-fractie vragen verder of er ook over de afspraken voortkomend uit COP21 inzake mondiale klimaatfinanciering wordt gesproken. Zo ja, wat wordt er besproken en wat is de Nederlandse inzet? Zo nee, wanneer wordt dit in EU-verband besproken?

De leden van de PvdA-fractie vragen het kabinet om zich, tijdens de bespreking van het EU-ETS, hard te maken voor verbeteringen die het overschot aan emissierechten binnen het EU-ETS tegengaan. Deze leden achten het van groot belang dat er een mechanisme binnen het EU-ETS komt waarbij rechten uit de markt worden genomen, met name bij sluiting van energiecentrales of industriële installaties. Dit kan er namelijk voor zorgen dat overschotten van emissierechten worden vermeden en er geen waterbedeffect zal optreden als bijvoorbeeld Nederland zijn kolencentrales sluit. Het EU-ETS is de hoeksteen van het Europese klimaatbeleid. Zolang dit systeem niet voldoende functioneert, wordt de weg naar minstens 80% CO_2-reductie in 2050 moeilijker en duurder. Daarnaast zijn deze leden van mening dat de middelen uit het Innovatie- en Modernisatiefonds onder het EU-ETS goed moeten worden besteed, zodat we ervoor kunnen zorgen dat de verschillen tussen de Europese lidstaten in de mate waarin hun economieën koolstof produceren zo klein mogelijk worden. Deze leden vragen daarom om erop toe te zien dat de lidstaten die gebruikmaken van het Modernisatiefonds, garanties zullen geven waaruit blijkt dat de middelen uit het dit fonds zo effectief mogelijk worden besteed. Wat is de laatste stand van zaken met betrekking tot de herziening van de ETS-richtlijn? In hoeverre is gevolg gegeven aan de bovengenoemde uitgangspunten? Waar komen de 150 miljoen emissierechten voor het Innovatiefonds vandaan? Op welke plek zullen zij in mindering worden gebracht? Welke lidstaten pleiten voor meer sturing door de Europese Commissie? Welke lidstaten pleiten voor nationale flexibiliteit? Welke bedragen gaan er om in het Innovatiefonds en het Moderniseringsfonds? Welke projecten worden hiermee gefinancierd?

De leden van de PvdA-fractie vragen of de Staatssecretaris een uitgebreide reactie kan geven op het plan van onder andere de Vereniging voor Energie, Milieu en Water (VEMW), getiteld Samen op weg naar minder, dat op 16 juni aangeboden is aan het Ministerie van Economische Zaken. Welke mogelijkheden biedt dit om de klimaatdoelstellingen te bevorderen?

De leden van de D66-fractie vragen de Staatssecretaris op welke manier aanvragen voor het Innovatiefonds zullen worden behandeld, welke voorwaarden er gesteld gaan worden, en voor welke Nederlandse projecten de Staatssecretaris mogelijkheden voor financiering uit het Innovatiefonds ziet.

De leden van de D66-fractie vragen de Staatssecretaris welke lidstaten voorstander zijn van een bodemprijs in het ETS, alsook welke lidstaten serieus overwegen om een bodemprijs in te voeren zonder Europese consensus op dit onderwerp. Zij vragen de Staatssecretaris hoe hoog de reductiefactor voor het ETS moet zijn om de doelstelling van minstens 80% reductie in 2050 te halen. Hoe hoog moet, uitgaande van een reductiefactor van 2,2% tot 2030, de reductiefactor ná 2030 zijn om alsnog de doelstelling van minstens 80% in 2050 te halen? Hoeveel CO_2 wordt in Nederland vanwege elektriciteit en gas uitgestoten? Hoeveel daarvan valt onder het ETS en hoeveel daarvan onder de niet-ETS-sectoren?

De leden van de D66-fractie vragen de Staatssecretaris wanneer er duidelijkheid komt over de nationale reductiedoelstellingen die naast de gezamenlijke Europese doelstelling zal komen te staan, en op welke nationale reductiedoelstelling zij inzet.

NEC-richtlijn

De leden van de D66-fractie zijn verheugd dat er ten aanzien van de vastgelopen onderhandelingen over de NEC-richtlijn ingezet wordt op een nieuwe triloog en uiteindelijke overeenstemming eind deze maand. Zij maken zich echter onverminderd zorgen over het ambitieniveau van de onderhandelingsuitkomst. Zij vragen waar de inschatting van de Staatssecretaris op is gebaseerd dat er (toch) op korte termijn een doorbraak kan worden geforceerd in de onderhandelingen over de NEC-richtlijn. Deze leden vragen of de Staatssecretaris uiteen kan zetten of en, zo ja, hoe het krachtenveld zich heeft ontwikkeld ten aanzien van de openstaande punten in de onderhandelingen. De leden van de D66-fractie vragen welk effect de druk die op het proces wordt gezet, heeft op het ambitieniveau van de onderhandelingsuitkomsten. Kan de Staatssecretaris ingaan op haar verwachtingen hieromtrent? Deze leden betreuren het dat een aantal lidstaten tijdens de Milieuraad wederom heeft aangegeven dat zij voorstander zijn van het buiten de NEC-richtlijn houden van luchtvervuilingsplafonds voor methaan. Zij vragen of de Staatssecretaris desalniettemin bereid is om te bepleiten dat ook luchtvervuilingsplafonds voor methaan en ammoniak onderdeel worden van de nieuwe NEC-richtlijn, voor zover dat nog niet geregeld wordt/zal worden in het klimaatbeleid.

Circulaire economie

De leden van de D66-fractie vragen wat het nog altijd uitblijven van het werkprogramma Ecodesign 2015–2017 nu precies betekent of zal gaan betekenen voor de voortgang van het Actieplan Circulaire Economie.

De leden van de D66-fractie lezen in de conclusies van de Milieuraad dat er is uitgesproken dat de Europese Commissie «zonder verdere vertraging» follow-up moet geven aan de acties die staan opgenomen in het Actieplan ten aanzien van Ecodesign. Deze leden vragen hoe «zonder verdere vertraging» moet worden uitgelegd, aangezien er geen helder tijdpad aan gekoppeld lijkt te zijn. Daarnaast vragen deze leden of de Milieuraad hieraan consequenties zal verbinden en, indien de Commissie onverminderd in gebreke blijft op dit punt. Zo ja, welke? De leden van de D66-fractie lezen in de conclusies van de Milieuraad dat de Europese Commissie is gevraagd of zij in het kader van Ecodesign vóór eind 2018 onderzoek wil afronden naar niet-elektrische productgroepen. Trekken deze leden de juiste conclusie dat hiermee niet wordt opgeroepen tot het daadwerkelijk in de Ecodesign-richtlijn zelf opnemen van niet-elektrische productgroepen, waarmee de scope van de richtlijn zou worden uitgebreid? Zo nee, hoe moeten zij deze oproep dan duiden? Zo ja, is de

Staatssecretaris hier content mee? Wil zij dit in een latere fase wel bepleiten? De leden van de D66-fractie vragen of de Staatssecretaris in de Milieuraad heeft gepleit voor snelle publicatie van het werkprogramma Ecodesign 2015–2017, aangezien dat er nog steeds niet ligt. Zo nee, waarom niet? Wil zij dit in een latere fase wel bepleiten? De leden van de D66-fractie zijn blij te lezen in de conclusies van de Milieuraad dat de Europese Commissie is gevraagd jaarlijks schriftelijk te rapporteren over de voortgang van het Actieplan Circulaire Economie. Denkt de Staatssecretaris dat met deze conclusies de monitoring, follow-up en samenwerking op dit belangrijke dossier afdoende zijn gewaarborgd?

De leden van de D66-fractie lezen in de conclusies van de Milieuraad dat de Europese Commissie is gevraagd om uiterlijk in 2017 te komen met een strategie om plasticsoep te reduceren en daarbij ook te kijken naar een verbod op microplastics in cosmetische producten. Is de Staatssecretaris voorstander van een dergelijk verbod en, zo ja, onder welke voorwaarden? Zo nee, waarom niet?

Overig

De leden van de VVD-fractie vragen naar de berichtgeving omtrent het blokkeren van mesttransporten door de Duitse deelstaat Nedersaksen (zie Boerderij.nl, 20 juni 2016, «Ruzie om mest uit Nederland; Duitse deelstaat weert transporten»). Uit de berichtgeving komt naar voren dat de autoriteiten van Nedersaksen de verwerkte mest als afval aanmerken, terwijl de verwerkte mest valt onder de Europese verordening voor dierlijke producten. Onlangs heeft Nederland in een uitleg van de Europese Commissie gelijk gekregen. De eisen die Nedersaksen stelt aan Nederlandse mest zijn in strijd met de regelgeving. Hoe ziet de Staatssecretaris het handelen van de autoriteiten van Nedersaksen?

De leden van de VVD-fractie merken op dat Nederland in Europa koploper is in het op een hoogwaardige manier verwerken van dierlijke mest. Door constante innovatie zijn Nederlandse bedrijven in staat waardevolle grondstoffen te onttrekken aan mest en om te zetten in nieuwe mestproducten. Dit biedt kansen voor Nederland, maar ook voor de circulaire economie binnen de EU. De leden van de VVD-fractie maken zich zorgen over de positie van de Nederlandse ondernemer wanneer de mesttransporten blijvend worden geblokkeerd. Er liggen veel exportkansen voor Nederland. Daarnaast vormt de blokkade een beperking voor de werking van de interne markt. Heeft de Staatssecretaris al contact gehad met de autoriteiten van Nedersaksen? Zo ja, wat is de reactie geweest? Zo nee, is zij bereid om in contact te treden met autoriteiten van Nedersaksen om dit probleem op te lossen? Is zij bereid dit op korte termijn te doen? Kan zij de Kamer informeren over de uitkomsten van dit contact?

II Reactie van de Staatssecretaris

Inleiding

Op 21 juni jl. heeft de vaste Kamercommissie voor Infrastructuur en Milieu schriftelijke vragen ingebracht naar aanleiding van de geannoteerde agenda van de informele ministeriële bijeenkomst voor milieuministers op 11–12 juli a.s. in Bratislava. Onder het kopje «EU klimaat- en energiedoelen» zijn hierbij vooral vragen gesteld over het emissiehandelssysteem EU ETS. Daarnaast zijn er vragen gesteld over blokkades van mesttransporten in Nedersaksen.

Hieronder treft u per onderwerp de antwoorden aan. In verband met de vragen over waterbeleid bied ik u deze beantwoording mede namens de Minister van Infrastructuur en Milieu aan.

Klimaatadaptatie in relatie tot waterbeleid

De leden van de VVD-fractie merken op dat er in de Nederlandse aanpak ook verantwoordelijkheid ligt bij de burger en vragen of hierbij rekening gehouden wordt met toenemende wateroverlast.
Het kabinet vindt het van belang dat burgers goed op de hoogte zijn van de mogelijke gevolgen van extreem weer. Onder meer hoosbuien zullen steeds vaker voorkomen nu het klimaat verandert. Burgers kunnen bijdragen om de gevolgen daarvan te beperken, bijvoorbeeld door in hun tuin meer ruimte te creëren voor groen en water zodat het riool minder belast wordt. De website www.onswater.nl geeft hiervoor praktische tips.

Natuurlijk hebben ook overheden een belangrijke rol. In het kader van het Deltaprogramma hebben Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten afgesproken om de gevolgen van klimaatverandering te analyseren en om aan te geven welke acties zij zullen ondernemen om deze gevolgen te beperken. Het doel is dat Nederland in 2050 klimaatbestendig is, inclusief de vitale en kwetsbare functies zoals ziekenhuizen, communicatie en de energievoorziening.

De leden van de VVD-fractie vragen om een toelichting hoe de Nederlandse expertise op het gebied van watermanagement wordt geëxporteerd binnen de EU.
Nederlandse kennis op het gebied van adaptatie en waterbeheer kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het ten uitvoer leggen van de afspraken die we in Parijs hebben gemaakt.

Waterbeleid en klimaatadaptatie zijn ook belangrijke Europese thema's. Met EU partners wordt samengewerkt in het Europese kennisprogramma Horizon2020. Intensieve bilaterale relaties zijn er o.a. met Italië, Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Polen en Roemenië, waarbij de nadruk ligt op Nederlandse assistentie bij het verminderen van wateroverlast, ook in stedelijk gebied, inclusief aanpassing aan toekomstige overlast als gevolg van klimaatverandering.

Maatschappelijke verantwoordelijkheid naar onze EU partners en de ontwikkeling van de markt voor export van kennis en technologie gaan daarbij hand in hand. Positionering van water en klimaatadaptatie vindt plaats via internationale conferenties en (handels)missies, inzet van de Watergezant, samenwerking met Rijkswaterstaat en inzet van het *Dutch Risk Reduction Team*. Een concreet voorbeeld van hoe binnen de EU de Nederlandse expertise op het gebied van watermanagement wordt geëxporteerd is de op initiatief van de Nederlandse ambassades voor Slowakije, Hongarije en Oostenrijk georganiseerde *Danube Round Table*.

De leden van de VVD-fractie vragen naar de mening van de Staatssecretaris over het feit dat waterschaarste en droogteproblematiek niet in iedere lidstaat hoog op de agenda staan.
Het onderwerp waterschaarste en droogte is niet voor iedere lidstaat van even groot belang. Het onderwerp staat in de zuidelijke lidstaten hoger op de agenda dan in de meer waterrijke noordelijke lidstaten. Aangezien de waterproblematiek verschillend is per lidstaat, is het begrijpelijk dat het onderwerp niet in iedere lidstaat even hoog op de agenda staat.

De leden van de VVD-fractie vragen aan wat voor normstellende wetgeving op EU-niveau er wordt gedacht.

Zoals hierboven vermeld is het onderwerp waterschaarste en droogte niet voor iedere lidstaat van even groot belang. Het kabinet geeft daarom de voorkeur aan faciliterende instrumenten zoals richtsnoeren, het proactief bijdragen aan gezamenlijke kennisontwikkeling in expertgroepen en het delen van «best practices» boven normstellende wetgeving op Europees niveau. Hiervoor is brede steun binnen de EU. In lijn hiermee heeft de Europese Commissie recentelijk niet-verplichtende «guidelines» vastgesteld gericht op het hergebruik van water; m.n. landbouwkundig gebruik en huishoudelijk afvalwater. In aanvulling hierop wil de Commissie minimum kwaliteitsstandaarden voor her te gebruiken water ontwikkelen.

De leden van de PvdA-fractie vragen hoe tijdens de conferentie *Adaptation Futures 2016* in Rotterdam gebleken is dat Nederland een voorloperrol heeft en op welke manier deze kennis en ervaring zal worden gedeeld.
Met meer dan 1.700 deelnemers uit meer dan 100 landen was dit de grootste conferentie op het gebied van klimaatadaptatie ooit. In tientallen presentaties is getoond waartoe Nederland is staat is. Op de *Adaptation Expo*, die onderdeel vormde van de conferentie, stonden vele stands van Nederlandse bedrijven, kennisinstellingen, overheden en bedrijvennetwerken.

In mijn plenaire bijdrage heb ik aangegeven dat ik met meerdere partijen, waaronder het VN Milieuprogramma (UNEP), in gesprek ben om een internationaal kenniscentrum op het gebied van klimaatadaptatie op te richten. Dit zou als platform moeten gaan dienen voor landen, steden en bedrijven die gebruik willen maken van de expertise (kennis, *governance* en financiering) die in Nederland samenkomt.

Internationale klimaatonderhandelingen

De leden van de VVD en PvdA-fracties vragen welke en hoeveel landen het Parijs-akkoord nog niet hebben ondertekend en waarom niet.
Onder verwijzing naar en in aanvulling op de brief die ik uw Kamer op 17 mei 2016 (Kamerstuk 31 793, nr. 137) stuurde over de ratificatie kan ik u het volgende antwoorden.
Binnen zeer korte tijd na opening van het tekenregister in New York hebben 177 landen het Akkoord getekend. Met 175 handtekeningen op de dag van opening was dit een nieuw record. Het feit dat slechts 20 landen inmiddels niet getekend hebben mag opmerkelijk genoemd worden en geeft blijk van het belang dat de overgrote meerderheid van de landen aan het Akkoord hecht. De landen die nog niet getekend hebben zijn Armenië, Chili, Cookeilanden, Ecuador, Irak, Kazachstan, Kirgizië, Malawi, Nicaragua, Nigeria, Niue, Moldavië, Saoedi-Arabië, Sierra Leone, Syrië, Togo, Turkmenistan, Oezbekistan, Jemen en Zambia. Deze landen zullen ieder hun individuele reden hebben om nog niet te tekenen. Dit kunnen politieke, procedurele of praktische redenen zijn.

De leden van de VVD, PvdA en D66-fracties vragen om een toelichting op de uiteenlopende wensen van de lidstaten t.a.v. de ratificatie van het Parijs-akkoord en de mogelijke consequenties hiervan voor het ratificatieproces.
Tijdens de Milieuraad van 20 juni jl. hebben alle lidstaten ingestemd met een op Nederlands initiatief aangenomen Raadsverklaring, waarin de lidstaten worden opgeroepen al het nodige te doen om de nationale ratificatieprocedures zo spoedig mogelijk afgerond te krijgen. Ook worden de lidstaten aangemoedigd zich in te spannen voor het gezamenlijk deponeren van hun ratificatie-instrumenten bij de Secretaris-Generaal van de VN. Verschillende lidstaten hebben op vragen van het Nederlands

EU-voorzitterschap informeel aangegeven dat zij alleen tot parlementaire goedkeuring kunnen overgaan als de Commissievoorstellen voor de non-ETS-sectoren op tafel liggen of als er een politiek akkoord is over die voorstellen. Dit zou, indien de lidstaten formeel dit standpunt aanhouden, tot een vertraging van de gezamenlijke ratificatie kunnen leiden.

De leden van de VVD en PvdA-fracties vragen wat tijdens de informele bijeenkomst voor milieuministers op 11–12 juli de inzet van het kabinet zal zijn om ervoor te zorgen dat alle lidstaten zo snel mogelijk ratificeren.
De eerdergenoemde Raadsverklaring van 20 juni 2016 is gericht op het aansporen van alle lidstaten om hun nationale goedkeuringsprocedures zo snel mogelijk te doorlopen.

De leden van de PvdA-fractie vragen welk proces Nederland voor ogen heeft voor ratificatie van het Parijs-akkoord.
Over de ratificatie van het Parijs-akkoord door het Koninkrijk der Nederlanden heb ik uw Kamer per brief van 17 mei 2016 (Kamerstuk 31 793, nr. 137) geïnformeerd. Goedkeuring bij wet van het Parijs-akkoord door het Koninkrijk vindt plaats op basis van de gebruikelijke procedure. Het kabinet streeft ernaar het wetsvoorstel zo spoedig mogelijk bij uw Kamer in te dienen.

De leden van de PvdA-fractie vragen of naast de lidstaten de Europese Unie het Parijs-akkoord apart zal ratificeren en welke EU instelling hiervoor verantwoordelijk is.
In de eerdergenoemde brief van 17 mei 2016 (Kamerstuk 31 793, nr. 137) heb ik uw Kamer geïnformeerd dat, naast de lidstaten, de EU het Parijs-akkoord apart zal ratificeren. Ratificatie door de EU is nodig omdat het Parijs-akkoord voor een deel onder de bevoegdheden van de EU valt. Daarbij is de Unie ook partij bij het VN Klimaatverdrag (UNFCCC). De Raad zal na instemming van het Europees parlement per besluit het Akkoord goedkeuren en de persoon of personen aanwijzen die namens de Unie zullen ratificeren. De Europese Commissie heeft op 10 juni jl. hiertoe een voorstel bij de Raad ingediend.

De leden van de PvdA-fractie vragen op welk moment tenminste 55 landen het Parijs-akkoord geratificeerd zullen hebben.
Het kabinet heeft geen zicht op de (afronding van de) nationale goedkeuringsprocedures van individuele landen en kan derhalve geen indicatie geven op welk moment het aantal van 55 ratificaties behaald zal worden. Zoals aangegeven in de brief van 17 mei 2016 (Kamerstuk 31 793, nr. 137) is voor inwerkingtreding van het Akkoord een dubbele drempel ingesteld: naast ratificatie door tenminste 55 landen moeten de landen die geratificeerd hebben ook verantwoordelijk zijn voor tenminste 55% van de mondiale uitstoot van broeikasgassen. Op 22 juni 2016 waren er 18 ratificaties, samen goed voor 0,18% van de mondiale uitstoot van broeikasgassen.

De leden van de D66-fractie vragen of de ratificatie door landen als de VS, China en India in de problemen komt.
De genoemde landen hebben aangegeven dat zij nog in 2016 zullen ratificeren. Ik heb geen tot nu toe geen aanwijzingen dat zij deze belofte niet gestand kunnen doen.

De leden van de VVD-fractie vragen of er tijdens de informele bijeenkomst voor milieuministers ook over de afspraken voortkomend uit COP21 inzake mondiale klimaatfinanciering wordt gesproken.

Dit is niet het geval. De verwachting is dat de ECOFIN Raad in het najaar, vóór COP22 in Marrakesh, conclusies zal aannemen over klimaatfinanciering.

EU emissiehandelssysteem voor CO_2 (ETS)

De leden van de VVD en PvdA-fracties hebben vragen gesteld over het modernisatiefonds onder het ETS.
De Europese Raad heeft in oktober 2014 besloten tot het instellen van een apart fonds onder het ETS gericht op de hoge extra investeringen die armere lidstaten moeten doen om hun energiesystemen te moderniseren en de energie-efficiëntie te verbeteren. Hierbij kan gedacht worden aan het ontwikkelen van schone stadsverwarming of hernieuwbare energieproductie in de vorm van bijvoorbeeld zonnecellen of windmolens. Dit modernisatiefonds wordt gevuld met de opbrengst van de veiling van 2% van de beschikbare emissierechten in het ETS. Dit komt voor de periode 2021–2030 neer op ruim 300 miljoen emissierechten.

De discussie in de EU is gericht op de toekenningscriteria van middelen uit het modernisatiefonds en de *governance* van het fonds. In het Commissievoorstel voor herziening van de ETS-richtlijn wordt voorgesteld een investeringsraad in te stellen. Deze raad zou moeten bestaan uit drie van de donerende lidstaten, alle ontvangende lidstaten, de Europese Investeringsbank en de Europese Commissie. Hieruit wordt vervolgens een beheerscomité samengesteld voor de dagelijkse gang van zaken. Nederland en andere donerende lidstaten willen zo veel mogelijk garanties hebben dat de middelen worden gebruikt voor het koolstofarmer maken van de economie. Deze lidstaten zien hierbij een belangrijke rol voor de Europese Investeringsbank. De lidstaten die gebruik mogen maken van het fonds onderschrijven dat de besteding van het fonds in lijn moet zijn met het doel van de ETS-richtlijn en het Europese Fonds voor Strategische Investeringen, maar willen daarnaast zo veel mogelijk zeggenschap in de besteding van de fondsen.

De leden van de VVD, PvdA en D'66-fracties hebben vragen gesteld over het innovatiefonds onder het ETS.
De Europese Raad heeft in oktober 2014 besloten het huidige NER-300 fonds na 2020 voort te zetten in de vorm van een innovatiefonds. Het innovatiefonds heeft als doel om demonstratieprojecten voor *carbon capture and storage* (CCS) en innovatieve technologieën op het gebied van hernieuwbare energie te ondersteunen. Daarnaast is het doel van het fonds uitgebreid naar het stimuleren van innovaties in CO_2-arme technieken en processen bij de industrie. Nederland steunt deze verbreding van het fonds.

Het beheer van het innovatiefonds zal worden uitgevoerd door de Europese Commissie. De regels en de toekenningscriteria van het fonds zullen waarschijnlijk grotendeels gebaseerd worden op de regels voor de huidige NER-300.

In het Commissievoorstel voor herziening van de ETS-richtlijn wordt het innovatiefonds gevuld met de opbrengst van 450 miljoen te veilen emissierechten. Hiervan komen 400 miljoen emissierechten uit het aandeel gratis uit te keren emissierechten voor de periode 2021–2030. De overige 50 miljoen komen uit overgebleven emissierechten in de huidige periode (2013–2020).

De ervaring met de NER-300 leert dat een aantal projecten uiteindelijk niet doorgaat en er daarom middelen over blijven. Het is belangrijk dat dit bij de opzet van het innovatiefonds wordt ondervangen. Ik ben er van

overtuigd dat er voldoende projecten zijn, mede doordat het innovatiefonds open staat voor innovatieve projecten bij de industrie. Ik weet dat er in Nederland bij bedrijven goede ideeën zijn, maar het is aan de bedrijven om die voorstellen in te dienen.
Hierbij is het inderdaad de bedoeling dat er sprake is van cofinanciering. Als gevolg van de huidige CO_2-prijs komen projecten moeizaam van de grond, waardoor het risico dat overheidsmaatregelen particulier initiatief verdringen («crowding out») beperkt is.

De leden van de PvdA en D'66-fracties hebben vragen gesteld over de herziening van het ETS.
De Milieuraad heeft op 20 juni jl. een debat gevoerd over de herziening van het ETS. Voor de uitkomsten van deze discussie verwijs ik naar het verslag van de Milieuraad dat uiterlijk 4 juli 2016 aan uw Kamer wordt aangeboden. In de afgelopen periode heeft Nederland als voorzitter zelf geen uitgesproken standpunt ingenomen in de onderhandelingen. Wel heeft Nederland er voor gezorgd dat alle aspecten van het voorstel grondig zijn doorgenomen en dat de Nederlandse voorstellen voor vereenvoudiging van het ETS zijn besproken. Er blijkt dat er breed draagvlak is voor het aanscherpen van het ETS reductiepad naar 2,2% per jaar. Ook willen lidstaten dat de middelen in de fondsen bijdragen aan het halen van de EU klimaatdoelen, maar de meningen verschillen over hoe dit het beste kan worden gerealiseerd. Het inkomend Slowaakse Voorzitterschap zal nu de onderhandelingen voortzetten.

Nederland zal zich in lijn met de brief van 13 mei jl. over de CO_2-prijs in het ETS (Kamerstuk 21 501-08, nr. 624) in het kader van de herziening van de ETS-richtlijn inzetten op versterking van het ETS. Daarnaast zal Nederland zich in lijn met de brief van 7 juni jl. naar aanleiding van de motie Dik-Faber en Van Tongeren (Kamerstuk 25 422, nr. 146) inzetten voor voldoende flexibiliteit in de ETS-richtlijn zodat bij eventuele aanscherping van de EU-ambitie – naar aanleiding van het Parijs-akkoord – het jaarlijkse reductiepercentage onder het ETS aangescherpt kan worden. De optie om ervoor te zorgen dat rechten uit de markt kunnen worden gehaald bij sluiting van CO_2-intensieve installaties is in Europees verband nog niet aan bod gekomen. De komende tijd zal ik conform de motie-Van Veldhoven van 19 mei jl. (Kamerstuk 31 793, nr. 145) nagaan of dit voorstel binnen de EU op steun kan rekenen.

Frankrijk dringt aan op een bodemprijs in combinatie met een prijsplafond (een prijscorridor) in het ETS, maar hiervoor lijkt in de Raad geen steun te bestaan. Het Verenigd Koninkrijk past via nationaal beleid een bodemprijs in de elektriciteitssector toe en vanaf 2017 zal ook Frankrijk dit invoeren. Voor zover bekend bij mij zijn er op dit moment geen andere landen die een nationale bodemprijs overwegen.

De doelstelling van tenminste 80% reductie in 2050 is een economiebrede doelstelling en geldt dus voor zowel de sectoren die onder het ETS vallen als de overige sectoren. De reductie waar de ETS-sectoren op uit moeten komen in 2050 hangt dus af van het aandeel in de 2050 doelstelling dat door de overige (niet-ETS) sectoren wordt gerealiseerd. In de effectbeoordeling bij de Commissiemededeling «Een routekaart naar een concurrerende koolstofarme economie in 2050[1]» gaat de Europese Commissie uit van een reductie van rond de 90% in de ETS-sectoren ten opzichte van 2005. Dit kan worden bereikt door vanaf 2031 de lineaire reductiefactor aan te scherpen. Welke deel van de benodigde reductie door ETS-sectoren voor 2050 zal moeten worden gerealiseerd, is nog met onzekerheden omgeven.

---

[1] http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011SC0288

De leden van de D'66-fractie vragen naar CO_2-emissies vanwege elektriciteit en gas en naar de verdeling over ETS en niet-ETS sectoren.
De CO_2-uitstoot van de energiesector bedraagt ongeveer 50 megaton waarvan bijna 47 megaton onder het ETS valt. De CO_2-uitstoot door gasverbruik van huishoudens en kantoren, welke niet onder het ETS valt, bedraagt ongeveer 26 megaton[2].

De Europese Commissie verwacht op 20 juli a.s. een voorstel te publiceren voor een nieuwe *Effort sharing decision* (Besluit inspanningenverdeling) voor de periode 2021–2030. Dit voorstel zal gebaseerd zijn op de Europese Raadsconclusies van oktober 2014, waaruit voortvloeit dat het Nederlandse nationale niet-ETS doel voor 2030 tussen de 33% en 40% zal liggen, d.w.z. een daling van de CO_2-uitstoot van tussen de 33% en 40% ten opzichte van 2005. Aangezien de verdeling primair plaatsvindt op basis van inkomen per hoofd, en Nederland een van de rijkste landen in Europa is, verwacht ik dat de Commissie zal voorstellen dat Nederland een relatief ambitieuze reductie op zich neemt. Wel heeft de Europese Raad bepaald, in tegemoetkoming op de positie van welvarende lidstaten – waaronder Nederland –, dat de Commissie bij de verdeling rekening moet houden met kosteneffectiviteit. In Nederland is het ten opzichte van andere Europese landen relatief duur om de uitstoot in de niet-ETS-sectoren te reduceren. Het Nederlands oordeel over het voorstel van de Commissie zal, naast de hoogte van de doelstelling die de Commissie voor Nederland voorstelt, tevens afhangen van de mate waarin lidstaten flexibiliteit geboden wordt om het doel kosteneffectief te realiseren.

De leden van de PvdA-fractie vragen om een reactie op het plan van o.a. de Vereniging voor Energie, Milieu en Water (VEMW), getiteld *Samen op weg naar minder*.
In dit *position paper* geeft de VEMW input voor de Energiedialoog die op dit moment plaatsvindt. De VEMW spreekt de ambitie uit om de CO_2-uitstoot van de energie-intensieve sector met 36 megaton terug te dringen in de periode tot 2050 en dat hiervoor een «systeemsprong» vereist is.

Aansprekend aan het *position paper* is de hoeveelheid aan concrete voorbeelden van wat nu (technologisch) al mogelijk is. Duidelijk is dat het een behoorlijke opgave zal zijn om de beoogde reductie te halen. De VEMW vraagt de overheid een faciliterende rol te vervullen door kennisontwikkeling, ondersteuning van de ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen, het wegnemen van barrières in wet- en regelgeving en het zorgen voor positieve investeringsprikkels. Tijdens de Energiedialoog en in de Energieagenda die hierop zal volgen staan de hervormingen in het energiesysteem centraal die nodig zijn om te komen tot een CO_2-arme, veilige, betrouwbare en betaalbare energievoorziening in internationaal verband. Een van de aspecten die hierbij speelt is welke rol de overheid kan innemen om de energietransitie aan te jagen.

NEC-Richtlijn

De leden van de D66-fractie hebben mij gevraagd naar het voortzetten van de onderhandelingen over de NEC-Richtlijn en mijn verwachtingen daarover.
Ik ben blij dat er op de laatste dag van ons Voorzitterschap een akkoord is bereikt met het Europees parlement. Ik heb gestreefd naar een zo hoog mogelijk ambitieniveau met doelstellingen die realistisch en haalbaar zijn. Na lang onderhandelen is er een akkoord voor alle mensen in Europa,

---

[2] www.emissieregistratie.nl

waarmee het aantal vroegtijdige sterfgevallen als gevolg van luchtverontreiniging in 2030 bijna wordt gehalveerd.

Verder vragen de leden van de D66-fractie mij of ik wil pleiten dat ook ammoniak en methaan onderdeel worden van de NEC-Richtlijn.
Zoals ook aangegeven tijdens het VAO van 16 juni was ik tijdens de onderhandelingen als onafhankelijk voorzitter niet in de positie om nieuwe voorstellen te doen. Ammoniak valt overigens onder de NEC-Richtlijn. De Raad wilde methaan niet onder de Richtlijn brengen, omdat binnen de Effort Sharing Decision de methaanemissies al meetellen in de reductiedoelen die Lidstaten op zich nemen voor de niet-ETS sectoren. Methaanreductiedoelstellingen vaststellen binnen de NEC-richtlijn zou dus dubbelop zijn.
Tot slot wijs ik u op de aangenomen motie 21 501-08-000 (was 602) van de leden Geurts en van Vliet, waarin ik opgeroepen werd *niet* te pleiten voor opname van methaan.

Circulaire economie

De leden van de D66-fractie hebben vragen gesteld over de waarborging van de voortgang van het werkplan Ecodesign 2015–2017. Daarbij vragen zij of ik in de Milieuraad van 20 juni heb gepleit voor snelle publicatie van dit werkplan.
In de Milieuraad is door diverse lidstaten het belang van *ecodesign* voor de circulaire economie stevig benadrukt. Daarbij is op verschillende manieren aangedrongen op voortvarendheid. Zo wordt in paragraaf 8 van de Raadsconclusies de deadline gesteld dat wettelijke criteria voor efficiënt materiaalgebruik vóór eind 2020 moeten zijn opgenomen in de specifieke productgerichte Ecodesign-regelgeving. Verder hebben veel lidstaten hun ongenoegen geuit over het uitblijven van het werkplan Ecodesign 2015–2017 en het feit dat de Europese Commissie hierover geen uitleg heeft gegeven. Daarom wordt de Commissie in paragraaf 8 van de Raadsconclusies opgeroepen dit plan *«onverwijld»* naar buiten te brengen. Indien het Ecodesign-werkplan niet binnen enkele maanden verschijnt, zal ik de Commissie hier nogmaals op aanspreken.

Ondanks het ontbreken van het werkplan heeft de Commissie al eerste stappen gezet om de Ecodesign-regelgeving te richten op de circulaire economie. In december 2015 is (conform de mededeling over het EU-Actieplan) door de Commissie een verzoek gedaan aan de Europese standaardisatieorganisaties om uiterlijk op 31 maart 2019 Europese standaarden op te leveren met betrekking tot aspecten van materiaalefficiëntie. Uit dit proces zal de technische onderbouwing van eventuele wettelijke Ecodesigncriteria voortvloeien. De start van dit standaardisatietraject beschouw ik als een belangrijke stap vooruit in deze complexe materie.

De leden van de D66-fractie willen ook weten hoe ik de conclusies van de Milieuraad interpreteer waarin de Commissie wordt opgeroepen onderzoek te doen naar niet-elektrische productgroepen, in relatie tot de scope van de Ecodesign-richtlijn.
Tijdens de onderhandelingen over de Raadsconclusies bleek dat verbreding van de Ecodesign-richtlijn naar andere producten dan uitsluitend energie-gerelateerde niet op brede steun in de Raad kon rekenen. Daarbij werd, ook door de Commissie, gewezen op een eerdere evaluatie – uitgevoerd door Ecofys in 2014 – die in negatieve zin concludeerde over uitbreiding van de scope. Het maximaal haalbare resultaat was een uitnodiging aan de Commissie om dit vóór eind 2018 op basis

van mogelijk nieuwe inzichten te evalueren, wat de mogelijkheid biedt de discussie rond de scope opnieuw te voeren.

De leden van de D66-fractie vragen of met de conclusies van de Milieuraad van 20 juni jl. de monitoring, follow-up en samenwerking op het circulaire economiedossier afdoende zijn gewaarborgd.
Ja, in de paragrafen aangaande monitoring en follow-up is daarvoor mijns inziens voldoende basis gelegd. Ik noem specifiek de oproep tot het ontwikkelen van een set met betrouwbare indicatoren en het verwerken van deze indicatoren in de follow-up van de Europa 2020-strategie en in de implementatie van de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling. Verder wordt de Commissie gevraagd om een jaarlijkse schriftelijke update over de voortgang en de oprichting van een platform voor uitwisseling van kennis, ervaringen en praktijken.

Daarnaast spraken veel lidstaten de ook eerder door belanghebbende partijen geuite wens uit om meer samen te werken op circulair inkopen en de ontwikkeling van marktconforme instrumenten. Deze voornemens zijn nu vastgelegd in de Raadsconclusies. Ik vertrouw erop dat de Commissie en lidstaten de uitvoering van deze conclusies voortvarend oppakken en zal me hier ook na het Nederlands EU-Voorzitterschap voor blijven inzetten.

De leden van de D66-fractie vragen in hoeverre ik voorstander ben van een verbod op microplastics in cosmetische producten om plastic soep te reduceren.
Zoals blijkt uit de brief die ik op 14 december 2015 aan uw Kamer heb gestuurd[3], is het mijn ambitie dat er minder microplastics in zee belanden. Ik ben al langere tijd voorstander van een Europees verbod op *plastic microbeads* in cosmetica omdat dit een bijdrage levert aan die ambitie. Al vóór het Nederlandse Voorzitterschap heb ik samen met Oostenrijk voor dit verbod gepleit. Tevens moeten er maatregelen komen die zijn gericht op andere producten die mariene zwerfvuil veroorzaken. Dit vind ik een belangrijke aanvulling omdat hiermee ook grotere bronnen worden aangepakt[4]. Het verbod op *plastic microbeads* in cosmetica zal verder aan de orde komen tijden de *EU Conference on Plastics* die ik organiseer op 8–9 december 2016.

Blokkades van mesttransporten in Nedersaksen

De leden van de VVD-fractie stellen vragen omtrent het blokkeren van mesttransporten door de Duitse deelstaat Nedersaksen.
De Staatssecretaris van EZ heeft tijdens het AO Landbouw- en Visserijraad van 22 juni jl. op vragen van CU en CDA laten weten dat intracommunautaire handel in dierlijke mest onder de Europese regelgeving aangaande dierlijke bijproducten valt. Zoals ook gemeld in Kamerstuk 21 501-32, nr. 925 van 6 juni 2016 bestond tussen Nedersaksen en Nederland verschil van inzicht over gehygiëniseerde dierlijke mest. Daarbij was de vraag of transporten van gehygiëniseerde dierlijke mest vielen onder de Verordening dierlijke bijproducten of de Afvalstoffenverordening (EVOA). Verwacht wordt dat deze lijn binnenkort ook door de Europese Commissie

---

[3] Kamerstuk 30 872, nr. 202
[4] Het RIVM heeft een eerste indicatie gegeven van de emissies naar het oppervlaktewater in Nederland van cosmetica, pellets en instrooirubber voor voetbalvelden (primaire microplastics) en kleding (secundaire microplastics). Voor cosmetica gaat het om 60 ton per jaar, voor pellets om ongeveer 800 ton per jaar, voor rubbergranulaat om 10 tot 20 ton per jaar en voor kleding om 500 ton per jaar.

formeel bevestigd wordt. Nu de lijn van de Commissiediensten duidelijk is, is te verwachten dat Nedersaksen in lijn met deze uitleg zal handelen. Mocht dat niet zo zijn, dan zullen de autoriteiten daarover met elkaar in overleg treden.